

**การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2***

**The Academic Affairs Administration based on the Threefold Training
Principles in Small schools under the Roi Et Elementary Educational
Service Area Office 2**

กิตติพงษ์ แคนสิงห์¹ และกฤตยากร ลดาวัลย์²

Kittiphong Khansing¹ and Kittayakorn Ladawan²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด^{1,2}

Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus^{1,2}

Email : kittiphong.mk24.1@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูวิชาการจำนวน 210 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานด้วยค่า t-test และ F-test วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็กโดยรวม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาต่ำสุด ได้แก่ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการวัดผลประเมินผล ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก จำแนกตามสถานภาพ และระดับการศึกษา ไม่แตกต่างกัน ส่วนประสิทธิผลการดำเนินงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก ควรจัดเนื้อหาและประสิทธิผลการให้สอดคล้องกับชุมชน

* Received: April 27, 2021; Revised: June 17, 2021; Accepted: June 21, 2021

จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พัฒนากระบวนการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนอย่างสม่ำเสมอ ประเมินผลเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการศึกษาต่อไป

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ; หลักสูตรศึกษา; โรงเรียนขนาดเล็ก

ABSTRACT

The objectives of the research article were 1) to study Academic affairs administration condition based on the Threefold Training in small schools 2) to compare academic affairs administration condition based on the Threefold Training in small schools 3) study the suggestions of Academic affairs administration condition based on the Threefold Training in small schools under Roi Et Elementary educational service Area office 2. The sample consisted of 210 administrators and academic teachers. The tools used for data collection were questionnaires with a 5 level estimation scale. The statistics used were Standard deviation mean, the hypothesis was tested by t-test and F-test. The data was analyzed by a computer.

The results found that: 1. The Academic affairs administration condition based on the Threefold Training in small schools under Roi Et Elementary educational service area office 2, in overall was at a high level. Ranking from the highest average to the lowest average: development of the quality assurance system in schools, evaluation, development of the learning process, development of educational institutions curriculum, development of innovative media and educational technology, and research for improving the quality of education. 2. The result of comparing academic affairs administration condition based on the Threefold Training in small schools, classified by status and education level were not different, in part of work experience, the difference was statistically significant at the 0.05 level. 3. The suggestions of Academic affairs administration condition based on the Threefold Training in small schools: content and experiences should be allied with the community, organize activities to promote learning by focus on learners, develop the learning process in teachers' teaching and learning on further educational management.

Keywords : Academic affairs administration; Threefold Training; Small schools

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงาน คิดวิเคราะห์อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ตลอดจนใช้ความรู้สร้างสรรค์ มีสุขภาพร่างกายและจิตใจสมบูรณ์ แข็งแรง มีวิถีชีวิตกลมกลืนธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และสามารถปรับตัวได้ในสังคม การศึกษาการบริหารงานวิชาการ ในโรงเรียนแต่ละแห่ง แต่ละพื้นที่ แต่ละภูมิภาค มีความแตกต่างกัน สภาพสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เด็กและเยาวชนไทยมีค่านิยมที่แตกต่างไปจาก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) ยุคสมัยโลกาภิวัตน์ เด็กในปัจจุบันเน้นวัตถุมากกว่าการพัฒนาจิตใจ ก่อให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว มีการแสดงออกที่ผิดในศีลธรรม มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น เห็นผิดเป็นชอบ เป็นต้น สภาพสังคมไทยในปัจจุบันถึงขั้นวิกฤต โดยเฉพาะในด้านคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่รัฐบาลเห็นว่า ยังขาดอยู่ ดังนั้นรัฐบาลจึงกำหนดเรื่องคุณธรรมเป็นเรื่องหลักในการให้การศึกษาแก่เยาวชน เพราะหากไม่เร่งทำอะไรให้ดีขึ้นอาจถึงขั้นทำให้สังคมล่มสลาย นโยบายการจัดการศึกษาเหล่านี้ กำหนดไว้ชัดเจนว่า คุณธรรมนำความรู้แทนความรู้คู่คุณธรรมพร้อมเน้นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธี โดยกระบวนการเรียนรู้ใช้คุณธรรมเป็นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)และยังสอดคล้องกับ สุขุม อมรวิวัฒน์ (2561) กล่าวไว้ว่า สถาบันครอบครัวอ่อนแอลง ทรัพยากรทางเศรษฐกิจฝืดเคือง ประชาชนคนไทยมีความแตกแยกกัน เด็กถูกทอดทิ้งหรือถูกเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย เป็นปัญหาสังคม ดังนั้นหน้าที่ของสถาบันการศึกษา ซึ่งจัดได้ว่าเป็นบ้านหลังที่สองของนักเรียน ต้องทำหน้าที่จัดการศึกษา แก่เด็กและเยาวชนให้เป็นไปตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ การนำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาให้แก่ผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการในวิถีชีวิตและบูรณาการหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในชีวิตรประจำวันและ ต้องพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า คุณภาพ การศึกษาของเด็กนักเรียน เป็นผลโดยตรงจากคุณภาพการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา เพราะงาน วิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะเกี่ยวกับการพัฒนาและปรับปรุง คุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาและเป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จและ ความสามารถของผู้บริหาร (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2559) ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีภารกิจใน การดำเนินงานและความรับผิดชอบในด้านการบริหารงานวิชาการสูงกว่างานด้านอื่น ๆ เนื่องจากงาน วิชาการเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ดังนั้น ผู้บริหารทุกคนควรให้ ความสำคัญงานวิชาการมาเป็นอันดับแรก จึงถือได้ว่าการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจ และเป็นส่วนสำคัญ ที่สุดในการบริหารสถานศึกษา

สภาพการบริหารงานวิชาการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครอบคลุม 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอสุวรรณภูมิ อำเภอเกษตรวิสัย

อำเภอปทุมรัตน์ อำเภอพนมไพร อำเภออาจสามารถ อำเภอเมืองสรวง อำเภอโพธิ์ทราย และอำเภอหนองฮี ปัจจุบัน (ข้อมูล 10 มิถุนายน 2561) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีโรงเรียนขนาดเล็ก 224 แห่ง และจากการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับระดับจังหวัด Local Assessment System (LAS) ยังมีจุดอ่อนและอุปสรรคที่จำเป็นต้องได้รับการปรับเปลี่ยนให้มีความเข้มแข็งขึ้นในการบริหารงานวิชาการ คือ การบริหารจัดการศึกษาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสถานศึกษามีศักยภาพทุก ด้าน ไม่เท่ากัน ผลการประเมินระดับปฐมวัย ผลการประเมินระดับประถมศึกษา ในระดับการประเมินคุณภาพ O-NET และ NT ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศขาดความครอบคลุม ซึ่งเป็นอุปสรรคในการจัดการศึกษาที่เป็นผลกระทบของโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการสื่อสาร คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ดังนั้น การบริหารวิชาการถือเป็นหลักของสถานศึกษาและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ มีมาตรฐานของคุณภาพการศึกษาที่ปรากฏเด่นชัด ในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ คุณภาพการศึกษาจะดีหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น หลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล คุณภาพของผู้สอน การบริการวิชาการและสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการนำหลักธรรมเข้ามาบริหารให้เป็นรูปธรรม อีกหลักธรรมหนึ่งคือหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนให้มีสมาธิในด้านการเรียนและพัฒนาความรู้ความสามารถอยู่เสมอ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2, 2562)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าการบริหารงานวิชาการเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นงานหลักและสำคัญที่สุดต้องเอาใจใส่อย่างเต็มความสามารถ อีกทั้งผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นส่วนสำคัญ เพื่อนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยบูรณาการหลักไตรสิกขา ซึ่งมี ศีล สมาธิ ปัญญา เข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานวิชาการ เพื่อพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการที่สำคัญอันได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการพัฒนาหลักสูตรแกนกลาง ด้านกระบวนการการเรียนรู้ ด้านการสื่อสารการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผลปัจจัยทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ประสบผลสำเร็จ มีคุณภาพและมาตรฐานตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2560 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

2.2 เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตาม สถานภาพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

2.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบปัญหาในการดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาของ โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

3.2 ได้แนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

3.3 ได้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร จำนวน 105 คน ครูวิชาการ จำนวน 105 คน ในโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 รวมขนาดของกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 210 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามลิเคิร์ต (Likert) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) มีค่าความเที่ยงตรงของเนื้อหา เท่ากับ 0.67-1.00 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และค่าการทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test)

5. ผลการวิจัย

5.1 สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมและรายด้าน

สภาพการบริหารงานวิชาการ ตามหลักไตรสิกขา	ระดับการปฏิบัติ		แปลผล	อันดับ
	$\bar{X}$	S.D.		
1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	4.30	0.61	มาก	4
2. ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้	4.34	0.61	มาก	3
3. ด้านการวัดผลประเมินผล	4.39	0.60	มาก	2
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	4.14	0.68	มาก	6
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา	4.27	0.65	มาก	5
6. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	4.41	0.53	มาก	1
รวม	4.30	0.39	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านการวัดผลประเมินผลด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านปรากฏดังนี้

1. ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษามีการจัดกิจกรรม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ เรื่องระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา(ปัญหา) รองลงมาได้แก่ สถานศึกษาจัดการศึกษาได้อย่างสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ความต้องการของชุมชนและสังคม(ศีล) มีสถานศึกษามีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ สนับสนุน ส่งเสริม ตลอดจนร่วมติดตามตรวจสอบ

การดำเนินงานของโรงเรียน(ปัญหา) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษามีการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม ได้รับทราบ(สมาธิ)

2. ด้านการวัดผลประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ครูมีการดำเนินการวัดผล ประเมินผล การเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้(ศีล) รองลงมาได้แก่ สถานศึกษามีการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง(ปัญหา) สถานศึกษามีการจัดระบบสารสนเทศด้านการวัดผล ประเมินผล เพื่ออำนวยความสะดวกในการตรวจสอบ ผลการเรียน และพัฒนาการเรียนการสอน(สมาธิ) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษามีวิธีออกหลักฐานแสดงการจบการศึกษาที่มีมาตรฐาน(ศีล)

3. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ครูผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง(ปัญหา) รองลงมาได้แก่ สถานศึกษามีการจัดการเรียนรู้โดยผู้สอนอย่างมีความสุข(ปัญหา) ครูผู้สอนใช้สื่อการเรียนรู้อันทันสมัย(ศีล) ผู้บริหารมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริงครอบคลุมตามหลักไตรสิกขา (ศีล) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษาเชิญวิทยากร(ทั้งพระสงฆ์และฆราวาส) ผู้มีภูมิปัญญาทางพุทธศาสนา สอนนักเรียนสม่ำเสมอ(ปัญหา)

4. ด้านการพัฒนาหลักสูตร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษากำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษา (สมาธิ) รองลงมาได้แก่ สถานศึกษาดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาทุกภาคเรียน(ศีล) ผู้บริหารนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนและบริหารจัดการหลักสูตรอย่างเหมาะสม(ศีล) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษากำหนดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในหลักสูตรสถานศึกษา(สมาธิ)

5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษาจัดให้มีการประเมินผลคุณภาพสื่อการสอน(ศีล) รองลงมาได้แก่ สถานศึกษาจัดให้ผู้สอน จัดทำสื่อการสอนที่มีคุณภาพ(สมาธิ) สถานศึกษามีจำนวนคอมพิวเตอร์ที่เพียงพอต่อนักเรียนและสามารถเชื่อมต่อระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อใช้สำหรับสืบค้น (ศีล) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษามีห้องสมุดที่ประกอบด้วยศูนย์สื่อการเรียนรู้อยู่ในสถานศึกษา(ปัญหา)

6. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ครูมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการสอนของครูและนำเอาผลการศึกษาวิจัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อชุมชนและสังคม(ศีล) รองลงมาได้แก่ สถานศึกษามีการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษาของผู้สอน(ปัญหา) ผู้บริหารมีการนำเอาผลการ

ศึกษาวิจัยมาใช้ในการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา(ปัญหา) สถานศึกษาสร้างเครือข่ายในการวิจัยกระบวนการจัดการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียน(ศีล)ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ สถานศึกษาพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่ได้จาก การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สมาธิ)

5.2 การเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามสถานภาพ และระดับ การศึกษาโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและ รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.3 ข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารควร การพัฒนาหลักสูตรตามเป้าหมายที่คาดหวัง และต้องคำนึงถึงองค์ประกอบต่างๆ เช่น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและ ความต้องการของสังคมและชุมชน ในส่วนของการนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผลหลักสูตรนั้นต้อง หาข้อสรุป และแก้ไขข้อที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรค ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติให้ สามารถพัฒนาทั้งตนเองและสังคมต่อไปด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผู้บริหารควรได้รับการพัฒนา ตนเองในทุกด้าน อาทิเช่น การจัดกิจกรรมภายในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ และการเรียนการสอนที่ถูกต้องทุกกระบวนการ เพื่อจะนำไปใช้เป็นแนวทางข้อเสนอแนะแก่ ครูผู้สอนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะต้องทำให้ครูผู้สอนสามารถถ่ายทอดวิชาความรู้นั้นไปสู่ผู้เรียนได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นด้านการวัดผลประเมินผลผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา ชุมชน และทบทวนแผนกลยุทธ์ แผนปฏิบัติ ประจำปี เพื่อนำสิ่งที่เป็นโยบายมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการจัดการศึกษา ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารและครูวิชาการควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา และนำผลการวิจัยมาปรับใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามหลักการของการปฏิรูป การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาผู้บริหารควร มีการสำรวจและปรับปรุงสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ใช้ในทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพต่อผู้เรียนในทางปฏิบัติ อีกทั้งควรพัฒนาสื่อ ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาผู้บริหารควรมีการนำผลการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่ต้องแก้ไขมาพัฒนาอย่าง ต่อเนื่อง เพื่อให้ระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

6. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีผลการวิจัยบางประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังต่อไปนี้

6.1 สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า งานวิชาการเป็นงานหลักของการบริหารสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาจะเป็นประเภทใดก็ตามมาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตร การจัดโปรแกรมการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษาการบริหารงานวิชาการในยุคปฏิรูปการศึกษา โรงเรียนมีโอกาสในการตัดสินใจมากขึ้นทั้งนี้เป็นไปไปตามหลักการกระจายอำนาจทางการศึกษาที่ให้สถานศึกษารับผิดชอบการบริหารงานวิชาการโดยตรง ซึ่งเป็นเรื่องที่สถานศึกษาจะต้องปรับตัวอย่างมาก ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจะต้องรู้ เข้าใจ และมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารวิชาการสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิรา เกษมราษฎร์ (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

สำหรับการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้านการวัดผลประเมินผลด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษาและการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้นหลักไตรสิกขา จึงเป็นหลักการบริหารที่ผู้บริหารและครูผู้สอนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการทำงานได้เป็นอย่างดีด้วยปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรนอกจากนั้นแล้วยังส่งผลถึงการประพุดิตตนที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่อีกด้วยและส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ทำให้จัดระบบโครงสร้างการบริหารงานด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาอย่างเป็นระบบที่เอื้อต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามหลักไตรสิกขาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่หลากหลาย ฝึกให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้สร้างทักษะประสบการณ์อย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2559) ได้กล่าวถึงความสำคัญของงานวิชาการไว้ว่างานวิชาการเป็นเครื่องตัดสินคุณภาพของโรงเรียน การพิจารณาคุณภาพของโรงเรียนต้องอาศัยงานทางด้านวิชาการของโรงเรียนโดยพิจารณาวิธีการและผลผลิตของระบบงานวิชาการอันได้แก่ วิธีการสอนของครู การบริหารงานวิชาการ ผลสำเร็จของครูทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญดา ยงยศยง (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ผลการวิจัย พบว่า ระดับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3 ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดรองลงมาคือด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และด้านการส่งเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งด้านวิชาการ ตามลำดับ ส่วนด้านการแนะแนวการศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการแนะแนว

6.2 ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามสถานภาพและระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวคิดของบุคลากรในสถานภาพที่ต่างกันแต่ในเรื่องการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กมีความคิดเห็นที่ไม่ต่างกัน เพราะเป็นจุดมุ่งเน้นการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยมุ่งที่จะนำหลักไตรสิกขามาใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบด้วยการจัดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา ทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญาให้ครูทุกคนช่วยกันดูแล และให้ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้ประสานงานดูแลการฝึกอบรม สอดคล้องกับแนวคิดของการบริหารเชิงกลยุทธ์ของ พระอริการสกายแลบ ธรรมธโร (นามโท) (2561) ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1 โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักไตรสิกขา รองลงมาคือด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาและด้านการบริหารงานบุคคลตามหลักไตรสิกขา ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณตามหลักไตรสิกขา

6.3 ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า แนวคิดของบุคลากรในสถานภาพที่ต่างกันแต่ในเรื่องการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก มีความคิดเห็นที่ต่างกันเพราะแนวคิดประสบการณ์ในการทำงานมีผลต่อทัศนคติที่เปลี่ยนไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิรา เกษมราษฎร์ (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนและขนาดโรงเรียน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 สถานศึกษาควรจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและประชาสัมพันธ์ให้
ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมได้รับทราบ

7.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้การสนับสนุน ให้ชุมชนหรือบุคลากรในท้องถิ่น มีส่วนร่วม
ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน และให้เข้ามามีบทบาทในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น

7.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน โดยใช้
หลักไตรสิกขา เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา นักเรียน และชุมชนที่อยู่
ใกล้เคียง

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 ผลการศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน
ซึ่งสามารถนำหลักไตรสิกขามาพัฒนาการบริหารงานวิชาการและส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม
และจริยธรรมดีขึ้น มีประสิทธิผลเป็นที่น่าพึงพอใจ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐและเอกชน ตลอดจนบุคคลที่
เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรให้ความสนใจนำไปประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา
ของตน เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม

7.2.2 หน่วยงานราชการองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญ และส่งเสริมสื่อสร้างสรรค์
สำหรับเด็กและเยาวชนให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็ควรมีการติดตามควบคุมสื่อที่ก่อให้เกิดความรุนแรง
และสื่อลามกที่กระตุ้นระคะตันทนาของเด็กและเยาวชนอย่างเฉียบขาด

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรมีการศึกษากลยุทธ์การพัฒนางานวิชาการตามหลักไตรสิกขาในสถานศึกษาอื่นๆ
ที่มีบริบทแตกต่างกันอย่างชัดเจนกับบริบทหรือสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน

7.3.2 ควรศึกษาบทบาทการสร้างระบบบริหารงานตามหลักไตรสิกขาของผู้บริหารใน
โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 โดยทำการวิจัยเชิงคุณภาพ
(Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบและสามารถสะท้อนระบบบริหารงานตามหลักไตรสิกขาตาม
สภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

7.3.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารงานของ
ผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
เพื่อนำไปสู่ระบบการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้หน่วยงานได้นำไปใช้ในการวางแผนและ
ดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

7.3.4 ควรมีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรที่เน้นเรื่องไตรสิกขาให้มากขึ้น ทั้งนี้ควรเปลี่ยนวิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนในวิชาที่เกี่ยวกับไตรสิกขาโดยเน้นการประเมินผลการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำความรู้หรือทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมต่างๆ

8. บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). **คู่มือหลักสูตรการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด โดยใช้โครงงานเป็นฐานวิชาสังคมศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. เชียงใหม่ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **การวิจัยเบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ธัญดา ยงยศยง. (2560). **การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3**. การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2559). **การบริหารงานวิชาการ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พระอธิการสกายแลบ ธมฺมธโร (นามโท). (2561). **การบริหารสถานศึกษาตามหลักไตรสิกขาในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1**. วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. (2562). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 4 ปี (พ.ศ.2561- พ.ศ.2564)**. ร้อยเอ็ด : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2.
- วิสูตร ชลนิธิ. (2558). **กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาของโรงเรียนบ้านสะพานสี่ อำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 10(3). 303-316.
- สุทธิรา เกษมราษฎร์. (2559). **การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครู โรงเรียนกลุ่มบางละมุง 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุนน อมรวินวัฒน์. (2561). **สมบัติทิพย์ของการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3). 607-610.